

SEKTY W POLSKIM SYSTEMIE PRAWNYM

W żadnym z obowiązujących aktów normatywnych wchodzących w skład polskiego systemu prawa stanowionego przez organy publiczne nie tylko nie ma normatywnej definicji sekty, ale również nie występuje pojęcie „sekta”.

Pomimo, że prawodawca polski w żadnym z obowiązujących aktów normatywnych nie zdefiniował, ani nie używa tego terminu to w doktrynie prawnej podjęto liczne, mniej lub bardziej udane próby zdefiniowania pojęcia sekty.

Według ks. prof. J. Krukowskiego za sektę należy uznać grupę religijną bądź pseudoreligijną, izolującą się od reszty społeczeństwa, posiadająca silnie rozwiniętą strukturę władzy, która charakteryzuje się znaczną rozbieżnością celów deklarowanych i realizowanych oraz ukrywaniem norm w sposób istotny regulujących życie członków; grupę, która narusza podstawowe zasady współżycia społecznego, a jej wpływa na jednostkę, rodzinę lub społeczeństwo ma charakter destrukcyjny.¹

W ujęciu przedstawicieli doktryny prawa karnego natomiast sekta to zespół ludzi powiązanych ze sobą wspólnym, z reguły uformowanym przez nich światopoglądem oraz stałymi bądź okresowymi formami kultowymi, pseudokultowymi oraz organizacyjnymi, zaś cele działania tego zespołu bądź formy realizacji wynikające z ich światopoglądu, zachowań kultowych lub pseudokultowych, nie są uznane przez państwo oraz są sprzeczne z prawem lub z zasadami współżycia społecznego.²

Według autorów raportu Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji o niektórych zjawiskach związanych z działalnością sekt w Polsce

¹ J. Krukowski, *Polskie prawo wyznaniowe*, Warszawa 2005, s. 71.

² M. Szostak, *Sekty Destrukcyjne. Studium metodologiczno-kryminalistyczne*, Zakamycze 2001. s. 25-57.

z 2000 r. za sektę można uznać każdą grupę, która posiadając silnie rozwiniętą strukturę władzy, jednocześnie charakteryzuje się znaczną rozbieżnością celów deklarowanych i realizowanych oraz ukrywaniem norm w sposób istotny regulujących życie członków; która narusza podstawowe prawa człowieka i zasady współzycia społecznego, a jej wpływ na członków, sympatyków, rodziny i społeczeństwo ma charakter destrukcyjny.³

Wszystkie powyższe definicje są względnie do siebie podobne i akcentują dwa podstawowe elementy: grupowy charakter sekty oraz jej destrukcyjny charakter. Jak wydaje się można jednak zdefiniować sektę także w inny sposób akcentując przede wszystkim zagrożenia płynące z jej działalności. Przy takim założeniu należy przyjąć, że sekta jest specyficznym typem zorganizowanej społeczności ludzkiej, który posiada określony ustrój i charakteryzuje się zagrożeniem dla bezpieczeństwa lub porządku publicznego demokratycznego państwa, środowiska naturalnego, moralności publicznej oraz życia i zdrowia jednostki ludzkiej i innych jej wolności i praw osobistych, politycznych, ekonomicznych, społecznych i kulturalnych.

Analiza prawna zjawiska sekt wymaga zauważenia, że na gruncie obowiązującego prawa działalność grup określanych jako sekty stanowi formę aktywności obywateli i jest możliwa przede wszystkim w postaci kościołów lub innych związków wyznaniowych, stowarzyszeń bądź innych osób prawnych, ewidencjonowanej działalności gospodarczej, oraz niesformalizowanych związków osób fizycznych. Najpopularniejsze formy prawne, jakimi posługują się sekty w Polsce, to forma kościoła lub innego związku wyznaniowego oraz stowarzyszenie. Część sekt (prawdopodobnie znaczna ilość) działa nieformalnie bez jakiegokolwiek rejestracji⁴.

Dokonując próby określenia pozycji prawnej sekt na gruncie polskiego prawa pozytywnego należy uwzględnić następujące problemy: ustrojowo-prawne przyczyny powstania sekt, konstytucyjno-ustawowe uwarunkowania działalności sekt, skutki prawne działalności sekt oraz kwestię nadzoru uprawnionych organów państwowych wobec sekt.

³ *Raport o niektórych zjawiskach związanych z działalnością sekt w Polsce*, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, międzyresortowy Zespół do Spraw Nowych Ruchów Religijnych, Warszawa 2000. Patrz część I, pkt.1. Problemy terminologiczne.

⁴ *Tamże*.

Jeżeli chodzi o kwestie przyczyn powstawania i aktywnego rozwoju sekt w Polsce to wyróżnić możemy przyczyny prawno-ustrojowe i przyczyny pozaprawne⁵. Z uwagi na temat prowadzonych rozważań skoncentruję się wyłącznie na przyczynach ustrojowo-prawnych⁶. Zasadniczą prawno-ustrojową przyczyną powstawania i aktywnego rozwoju sekt jak się wydaje jest szeroki zakres uprawnień wolnościowych gwarantowanych jednostce i podmiotom prawnym przez system demokratycznego państwa prawnego. Kluczowe znaczenie wśród nich odgrywiają wolność sumienia i religii, wolność słowa, wolność zgromadzeń i wolność zrzeszania się.

Drugą przyczyną prawno-ustrojową jest względna liberalność zakładania, rejestracji i uzyskiwania osobowości prawnej przez sekty. Dowodzą tego łatwe do przejścia stosowne procedury dotyczące dwóch najczęściej wybieranych przez sekty form organizacyjnych związku wyznaniowego (kościół) oraz stowarzyszenia.

Za trzecią przyczynę prawno-ustrojową rozwoju sekt należy uznać preferencyjny system przede wszystkim podatkowo-celny z którego korzystają w Polsce kościoły, inne związki wyznaniowe, fundacje i stowarzyszenia. Stanowi on dodatkowy bodziec i swoisty magnes dla wszelkiego rodzaju osób próbujących zalegalizować swoją działalność noszącej znamiona sekciarskiej.

Kolejną, czwartą przyczyną prawno-ustrojową jest znaczące ograniczenie uprawnień kontrolno-nadzorczych organów państwowych wobec sekt działających w formie kościołów i innych związków wyznaniowych oraz fundacji i stowarzyszeń.

Dwa ostatnie rozwiązania są oczywiście fundamentem współczesnego modelu stosunków państwa z kościołami i związkami wyznaniowymi i nie wydają się być możliwe do zmiany bez szkody dla pozycji prawnej najważniejszych i największych kościołów i innych związków wyznaniowych.

---

⁵ Problematykę tę szeroko przedstawia E. M. Guzik-Makaruk w: *Sekty religijne w Polsce*, Warszawa 2004, s. 19-31.

⁶ Problematykę innych przyczyn powstawania sekt w Polsce analizują min: P. Occhio-grosso, *Sekty, Religie, wyznania*, Warszawa 1999, B. Ferdek, *Sekty i nowe ruchy religijne*, Wrocław 1998, T. Paleczny, *Sekty w poszukiwaniu utraconego raju*, Kraków 1998, D. Sikorski, S. Bukalski, *Sekty. Destrukcyjne grupy kultowe*, Lublin 2004 oraz P.T. Nowakowski, *Sekty. Co każdy powinien wiedzieć*, Tychy 1999.

Jednocześnie, przedstawiając powyżej cztery zasadnicze przyczyny prawno-ustrojowe rozwoju sekt należy dodać, że negatywne zjawiska związane ze zwiększeniem zagrożenia sektami zostały spotęgowane przez występujące na początku lat dziewięćdziesiątych zaskoczenie i nieprzygotowanie organów państwa powołanych do monitorowania i rozwiązywania problemów wynikających z działalności sekt oraz początkowo całkowity brak, a potem nie zawsze właściwą i skuteczną koordynację działań tych organów.

Charakteryzując uwarunkowania sytuacji prawnej sekt w polskim systemie prawnym należy uwzględnić po za ustrojowo-prawnymi przyczynami powstawania i rozwoju sekt, także konstytucyjno-ustawowe rozwiązania związane z omawianą problematyką. Zasadnicze znaczenie dla statusu prawnego sekt ma Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.⁷ oraz ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania⁸.

Na gruncie konstytucyjnym należy spojrzeć na sekty w świetle po pierwsze norm regulujących problematykę wolności sumienia i religii oraz po drugie norm określających pozycję prawną kościołów i innych związków wyznaniowych.

Konstytucja RP ze względu na swój demokratyczny charakter dosyć liberalnie i zgodnie z postulatami doktryny prawa wyznaniowego⁹ uregulowała wolność sumienia i religii. Ustrojodawca zapewniając tę wolność każdemu sprecyzował, iż obejmuje ona uprawnienia do: wyznawania lub przyjmowania religii według własnego wyboru oraz uzewnętrzniania indywidualnie lub z innymi, publicznie lub prywatnie, swojej religii przez uprawianie kultu, modlitwę, uczestniczenie w obrzędach, praktykowanie i nauczanie. Wolność religii w świetle ustawy zasadniczej obejmuje także posiadanie świątyń i innych miejsc kultu w zależności od potrzeb ludzi wierzących oraz prawo do korzystania z pomocy religijnej tam, gdzie się znajdują.

Na podstawie wykładni doktrynalnej można dodatkowo wyprowadzić z konstytucyjnej regulacji w tym zakresie prawa do: nie wyznawania żadnej religii, wyboru i zmiany przyjętej religii lub światopoglądu,

⁷ Dz. U. nr 78, poz. 483, sprost. Dz. U. z 2001 r., nr 28, poz. 319.

⁸ Dz. U. z 2000 r., nr 26, poz. 319, z 2002 r. nr 153, poz. 1271, z 2003 r. nr 223, poz. 2217 oraz z 2004 r. nr 68, poz. 623 oraz Dz. U. nr 145, poz. 1534.

⁹ M. Pietrzak, *Prawo wyznaniowe*, Warszawa 2005 r., s. 19-42.

uzewnętrzniania swoich przekonań, korzystania z wszelkich źródeł informacji na tematy religijne i światopoglądowe, rozpowszechniania informacji na tematy religijne, organizowania się według kryteriów wyznaniowych w tym prawo do tworzenia kościołów i innych związków wyznaniowych jako osób prawnych, wychowywania dzieci zgodnie z przekonaniem rodziców (przy uwzględnieniu stanu rozwoju i dojrzałości dziecka), posiadania i wytwarzania przedmiotów kultu religijnego, wyboru stanu duchownego i zakonnego, uprawnienie do zastępczej służby wojskowej, zakazu wywierania jakiegokolwiek przymusu w zakresie przyznanych wolności oraz milczenia na temat swoich przekonań religijnych oraz światopoglądu.

Omawiane uprawnienia wynikające z wolności sumienia i religii przysługują każdemu człowiekowi, a nie tylko obywatelowi RP i o ile nie narusza on ogólnie obowiązujących przepisów to nie podlega żadnym sankcjom ze strony państwa. W myśl polskiej Konstytucji z wolności sumienia i religii korzystają na równych zasadach obywatele polscy, cudzoziemcy i bezpaństwowcy znajdujący się terytorium polskiego państwa.

W świetle konstytucji RP wolność sumienia i religii nie ma nieograniczonego charakteru. Ustrojodawca dopuszcza możliwość jej ograniczenia w trybie i na zasadach przewidzianych w art.31 ust. 3 konstytucji. Wolność sumienia i religii może ulec ograniczeniu tylko w formie aktu ustawodawczego i tylko wtedy, gdy jest to konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób¹⁰. Warto w tym miejscu przypomnieć i podkreślić, że na podstawie art. 233 ust 1 i 2 uprawnienia wynikające z wolności sumienia i religii nie podlegają ograniczeniom przewidzianym w stanach nadzwyczajnych.

Konstytucja RP z 1997 r. przewiduje również możliwość ograniczenia uzewnętrzniania religii, ale tylko w drodze ustawy¹¹ i wyłącznie z ważnych powodów. Ustrojodawca zaliczył do nich w sposób enumeratywny: konieczność ochrony bezpieczeństwa państwa, ochronę porządku publicznego, ochronę zdrowia i moralności oraz ochronę wolności

¹⁰ Pamiętać przy tym należy o ustanowionej w konstytucji RP zasadzie niedopuszczalności naruszania istoty ograniczanych w przewidzianym trybie i warunkach wolności i praw.

¹¹ Stosując literalną wykładnię należy uznać za niedopuszczalną możliwość ograniczenia wolności sumienia i religii w formie prezydenckiego rozporządzenia z mocą ustawy.

i praw innych osób. Rozumując a contrario inne przejawy korzystania z wolności religii o charakterze nie zewnętrznym jak na przykład wolność wewnętrznej modlitwy nie mogą podlegać ograniczeniom.

Normatywnym zabezpieczeniem wolności religii jest zawarty w art. 53 ust. 6 konstytucji RP normatywny zakaz zmuszania do uczestniczenia lub nie uczestniczenia w praktykach religijnych. Zakaz ten uniemożliwia stosowanie jakiegokolwiek nacisku przez kogokolwiek w celu skłonienia jednostki do uczestniczenia albo nieuczestniczenia w praktykach religijnych. Ma on zatem szczególnie ważne znaczenie dla kościołów i związków wyznaniowych o charakterze mniejszościowych. Jest to dla nich swoista zaporą przeciwko ewentualnym praktykom zmuszania do nieuczestniczenia w obrzędach i praktykach religijnych.

Rozwinięcie konstytucyjnej regulacji problematyki wolności sumienia i religii następuje w ustawie z 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania. Zgodnie z jej brzmieniem wierzący wszystkich wyznań oraz niewierzący mają równe prawa w życiu państwowym, politycznym, gospodarczym, społecznym i kulturalnym i korzystając z tej wolności mogą w szczególności: tworzyć wspólnoty religijne, zwane dalej „kościółami i innymi związkami wyznaniowymi”, zakładane w celu wyznawania i szerzenia wiary religijnej, posiadające własny ustrój, doktrynę i obrzędy kultowe oraz zgodnie z zasadami swojego wyznania uczestniczyć w czynnościach i obrzędach religijnych, wypełniać obowiązki religijne, obchodzić święta religijne, głosić swoją religię lub przekonania oraz utrzymywać kontakty ze współwyznawcami.

W efekcie nikt nie może być dyskryminowany bądź uprzywilejowany z powodu religii lub przekonań w sprawach religii. Nie wolno zmuszać obywateli do niebrania udziału w czynnościach lub obrzędach religijnych ani do udziału w nich. Uzewnętrznianie indywidualnie lub zbiorowo swojej religii lub przekonań może podlegać jedynie ograniczeniom ustawowym koniecznym do ochrony bezpieczeństwa publicznego, porządku, zdrowia lub moralności publicznej albo podstawowych praw i wolności innych osób. Korzystanie z wolności sumienia i wyznania nie może prowadzić do uchylania się od wykonywania obowiązków publicznych nałożonych przez ustawy.

Z punktu widzenia sytuacji prawnej sekt w polskim systemie prawnym jednym z najważniejszych elementów jest kwestia rejestracji i delegacji kościołów i innych związków wyznaniowych oraz stowarzy-

szeń jako najbardziej popularnych form organizacyjnych sekt.

Prawo do założenia kościoła lub innego związku wyznaniowego, ma obecnie co najmniej 100 obywateli polskich, którzy posiadają pełną zdolność do czynności prawnych¹². Wnioskodawcy wnosząc do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji deklarację o utworzeniu kościoła lub innego związku wyznaniowego i wnioski o wpis do rejestru składają listę zawierającą swoje imiona i nazwiska, daty urodzenia, miejsca zamieszkania, numery i cechy dokumentów tożsamości oraz składają notarialnie potwierdzone podpisy.

Wniosek, o którym mowa powinien zawierać także: informację o dotychczasowych formach życia religijnego i metodach działania kościoła lub innego związku wyznaniowego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, informację o podstawowych celach, źródłach i zasadach doktrynalnych¹³, obrzędach religijnych, adres siedziby kościoła lub innego związku wyznaniowego, imiona i nazwiska, datę urodzenia, adres zamieszkania, numer i cechy dokumentu tożsamości osób wchodzących do kierowniczych organów wykonawczych oraz statut.

Statut powinien określać w szczególności: nazwę kościoła lub innego związku wyznaniowego różną od nazw innych organizacji, teren działania i siedzibę władz, cele działalności oraz formy i zasady ich realizacji, organy, sposób ich powoływania i odwoływania, zakres kompetencji oraz tryb podejmowania decyzji, źródła finansowania, tryb dokonywania zmian statutu, sposób reprezentowania na zewnątrz oraz zaciągania zobowiązań majątkowych, sposób nabywania i utraty członkostwa oraz prawa i obowiązki członków, sposób powoływania, odwoływania oraz kompetencje osób duchownych, sposób rozwiązania kościoła lub innego związku wyznaniowego i przeznaczenie pozostałego majątku.

W trakcie postępowania w sprawie wpisu do rejestru organ rejestrowy może żądać od wnioskodawców wyjaśnień treści wniosku, a także

---

¹² Do nowelizacji ustawy o gwarancjach wolności i sumienia i wyznania, która została dokonana w 1997 r. takie prawo posiadała grupa 15 osób. Przyjęcie taki liberalnego rozwiązania doprowadziło na początku lat dziewięćdziesiątych do lawinowego powstawania nowych kościołów i innych związków wyznaniowych.

¹³ Przy tej okazji należy zauważyć, iż organu rejestrowy w zakresie badania doktryny religijnej ogranicza się wyłącznie do kryterium religijności jako takiej; nie obejmuje możliwości oceny innych aspektów doktryny, a w szczególności oceny zawartych w niej treści pod kątem ich słuszności czy prawdziwości.

zwracać się do odpowiednich organów państwowych o sprawdzanie prawdziwości zawartych we wniosku danych.

Jeżeli organ rejestrowy w trakcie postępowania w sprawie wpisu do rejestru stwierdzi braki lub uchybienia w treści wniosku, ma obowiązek wyznaczyć dwumiesięczny termin ich uzupełnienia, a po upływie tego terminu wydaje decyzję o odmowie wpisu do rejestru.

W przypadku, gdy wniosek zawiera postanowienia pozostające w sprzeczności z przepisami ustaw chroniącymi bezpieczeństwo i porządek publiczny, zdrowie, moralność publiczną, władzę rodzicielską albo podstawowe prawa i wolności innych osób, organ rejestrowy zobowiązany jest wydać decyzję o odmowie wpisu do rejestru. Decyzje, o których mowa powinny być wydane w terminie 3 miesięcy od daty wszczęcia postępowania o wpis do rejestru. Od decyzji tych przysługuje prawo skargi do Naczelnego Sądu Administracyjnego w trybie przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego.

W pozostałych przypadkach MSWiA, jako organ rejestrowy wydaje, w terminie 3 miesięcy od zgłoszenia deklaracji, decyzję o wpisie do rejestru. Z chwilą wpisu do rejestru kościół lub inny związek wyznaniowy uzyskuje, jako całość, osobowość prawną oraz korzysta ze wszystkich uprawnień i podlega obowiązkom określonym w konstytucji i ustawach. Jak zatem widać przyjęty w polskim systemie prawnym system rozwiązań odnośnie rejestracji nowych organizacji religijnych jest dosyć liberalny i w dużym stopniu jest przyczyną niemożności rozwiązania problemu sekt w polskim systemie prawnym. Owa liberalność prawa spowodowała również, że w przeciągu kilkunastu ostatnich lat, w naszym kraju wpisano do Rejestru Kościołów i Innych Związków Wyznaniowych prowadzonego przez MSWiA także takie, które uznane w innych państwach za niebezpieczne, zagrażające ładowi, porządkowi publicznemu, moralnemu i społecznemu. Wydaje się zatem, że należałoby rozważyć potrzebę zaostrzenia przyjętych i obowiązujących rozwiązań prawnych w tej materii. Wskazane byłoby zapewne podniesienie liczby osób składających wnioski o rejestrację, na przykład do tysiąca¹⁴, oraz wprowadzenie wymogu dawności działania w oparciu o konkretny termin, na przykład 50 lat.

---

¹⁴ Przypomnijmy, że rejestracja partii politycznych dokonywana jest na wniosek właśnie tysiąca osób.

Kolejną ważną kwestią związaną z legalizacją kościołów i związków wyznaniowych jest instytucja wykreślenia z rejestru. Wykreśleniu z rejestru podlega każdy kościół lub związek wyznaniowy, który utracił cechy warunkujące uzyskanie wpisu do rejestru¹⁵ oraz w przypadku stwierdzenia prawomocnym wyrokiem sądu, że jego działalność rażąco narusza prawo lub postanowienia statutu. W związku z tym MSWiA lub prokurator ma prawo wystąpienia do sądu okręgowego o stwierdzenie niezgodności działania kościoła lub innego związku wyznaniowego z przepisami prawa lub ze statutem. Wykreślenie z rejestru następuje na podstawie decyzji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji, który jednocześnie wyznacza likwidatora¹⁶.

Wyrazem gwarantowanej konstytucyjnie wolności zrzeszania się, uczestniczenia w życiu publicznym i wyrażania zróżnicowanych poglądów jest również prawo obywateli do tworzenia stowarzyszeń.

Na podstawie ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 roku Prawo o stowarzyszeniach stowarzyszenie jest to dobrowolne, samorządne, trwałe zrzeszenie o celach niezarobkowych. Samodzielnie określa swoje cele, programy działania i struktury organizacyjne oraz uchwała akty wewnętrzne dotyczące jego działalności. Bezwzględnie zakazane jest jednak tworzenie stowarzyszeń opartych o zasadę bezwzględnego posłuszeństwa ich członków wobec władz stowarzyszenia. Nikogo również nie wolno zmuszać do udziału w stowarzyszeniu lub ograniczać jego prawa do wystąpienia ze stowarzyszenia. Nikt nie może ponosić ujemnych następstw z powodu przynależności do stowarzyszenia.

Wymogi zarejestrowania stowarzyszenia są znacznie łagodniejsze niż w przypadku wpisu do rejestru kościołów lub innego związku wyznaniowego. Komitet założycielski w liczbie już 15 osób ma prawo do złożenia sądu rejestrowego wniosku o rejestrację wraz ze statutem, listą założycieli, zawierającą imiona i nazwiska, datę i miejsce urodzenia, miejsce zamieszkania oraz własnoręczne podpisy założycieli, protokół z wyboru komitetu założycielskiego, a także informację o adresie tymczasowo-

---

¹⁵ Dotyczy to w szczególności kościoła lub innego związku wyznaniowego, który w ciągu 3 lat nie odpowiedział na żądanie organu rejestrowego i nie zaktualizował wpisów do rejestru w zakresie określonym w ustawie o gwarancjach wolności sumienia i wyznania.

¹⁶ Od decyzji, o których była mowa przysługuje prawo skargi do Naczelnego Sądu Administracyjnego w trybie przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego.

wej siedziby stowarzyszenia.

Sąd rejestrowy (sąd rejonowy właściwy ze względu na siedzibę stowarzyszenia) wydaje postanowienie o zarejestrowaniu stowarzyszenia po stwierdzeniu, że jego statut jest zgodny z przepisami prawa i założyciele spełniają wymagania określone ustawą.

Nadzór nad działalnością stowarzyszeń należy do starosty właściwego terytorialnie ze względu na siedzibę stowarzyszenia.

Reasumując polski system prawny jest wybitnie korzystny dla osób i podmiotów pragnących założyć kościół lub inny związek wyznaniowy oraz stowarzyszenie. W tym należy upatrywać także jednej z przyczyn pojawienia się i narastania problemu sekt.

Zasadnicze znaczenie dla sekt mają również zapisy konstytucji odnoszące się do pozycji prawnej kościołów i innych związków wyznaniowych oraz ich relacji z państwem. Konstytucja RP z 1997 r. ustanawia wolność działania kościołów i innych związków religijnych. Jest ona zagwarantowana przez trzy zasady. Przede wszystkim zasadą bezstronności państwa w sprawach przekonań religijnych, światopoglądowych i filozoficznych i zapewnieniem swobody ich wyrażania w życiu publicznym. Dodatkowo zasadą równouprawnienia kościołów i innych związków wyznaniowych, która oznacza zakaz wszelkiej dyskryminacji kościołów i związków wyznaniowych i nakazuje państwu ich równe traktowanie i wyposażenie w równe uprawnienia. Po trzecie zasada wolności działania podmiotów religijnych gwarantowana jest przez zasadę autonomii i niezależności kościołów i innych związków wyznaniowych od państwa rozumiana jest z jednej strony jako niekompetencja państwa w sprawach religijnych i prawo kościołów do regulowania swych spraw wewnętrznych zgodnie z własnymi przepisami, a z drugiej – jako niekompetencja kościołów w sprawach świeckich i niezależność państwowego systemu prawnego od prawa kościelnego¹⁷.

Państwo polskie zapewniając kościołom i innym związkom wyznaniowym wolność działania zapewnia możliwość wykonywania funkcji religijnych, autonomię zarządu, prowadzenie działalności pozakulturowej na przykład gospodarczej, charytatywno-opiekuńczej, tworzenie własnego prawa oraz liczne uprawnienia majątkowe (w tym celne, podatkowe oraz rewindykacyjne). W zasadzie kościoły i związki wyznaniowe mogą

---

¹⁷ Patrz raport MSWiA.

czynić wszystko to czego prawo wyraźnie nie zakazuje i nie zabrania. W kontekście omawianego problemu sekt warto jednak spojrzeć na konstytucyjną regulację dotyczącą relacji państwa polskiego z kościołami i innymi związkami wyznaniowymi także w świetle art. 13 konstytucji z 1997 r. Stanowi on o zakazie istnienia organizacji, które odwołują się do totalitarnych metod i praktyk, stosują przemoc w celu zdobycia władzy oraz utajniają struktury lub członkostwa.

Analiza zjawiska sekt na gruncie polskiego prawa pozytywnego nie byłaby pełna bez omówienia skutków prawnych działalności sekt wynikłych dla społeczeństwa i państwa. Podstawowym skutkiem prawnym działalności niektórych sekt jest popełnianie przestępstw. Członkowie sekt działających w Polsce najczęściej dokonują przestępstw karnych. Wśród nich najwięcej popełniono przestępstw przeciwko: życiu i zdrowiu, wolności (w tym wolności sumienia i religii oraz wolności seksualnej i obyczajności), rodzinie, porządkowi publicznemu, a także działalności instytucji państwowych oraz samorządu terytorialnego i wymiarowi sprawiedliwości¹⁸.

Oprócz łamania norm prawa karnego członkowie niektórych sekt dopuszczają się także naruszania innych przepisów prawa, w tym w szczególności przepisów celnych, meldunkowych, podatkowych, oświatowych, budowlanych oraz innych. Do najczęściej popełnianych i ujawnionych naruszeń prawa wynikających z działalności sekt należy zaliczyć: przestępstwa podatkowe, przestępstwa celne, niszczenie dokumentów, łamanie obowiązku meldunkowego, nieprzestrzeganie prawa budowlanego, naruszanie obowiązku szkolnego oraz niewykonywanie obowiązku rejestracji urodzin, ślubów i zgonów¹⁹.

Ostatnią kluczową kwestię, którą należy scharakteryzować w kontekście analizy sytuacji prawnej sekt w polskim systemie prawnym jest nadzór uprawnionych organów państwowych wobec sekt. Zakres i formy nadzoru nad działalnością związków wyznaniowych dostosowane zostały do potrzeb demokratycznego państwa świeckiego, gwarantującego szeroką swobodę wypełniania funkcji religijnych²⁰. Charakterystycz-

¹⁸ Działalność kryminalną sekt analizuje min. E. M. Guzik-Makaruk, *Sekty religijne w Polsce*, Warszawa 2004, s. 191-227.

¹⁹ Patrz raport Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji z 2000 r. o niektórych zjawiskach związanych z działalnością sekt w Polsce.

²⁰ M. Pietrzak, *Prawo wyznaniowe*, Warszawa 2005, s. 285.

ny dla państw niedemokratycznych i totalitarnych nadzór represyjny ustąpił miejsca nadzorowi o charakterze prewencyjnym, w szczególności zaś o charakterze głównie informacyjnym. Obecnie nadzór dotyczy głównie: powstawania związków wyznaniowych, działalności kultowej poza budynkami kultu, tworzenia nowych jednostek organizacyjnych (posiadających osobowość prawną) przez związki wyznaniowe oraz powoływania cudzoziemców na stanowiska kierownicze w związkach wyznaniowych²¹. Środki nadzoru ograniczają się do informowania, powiadamiania, wyjątkowo zaś wyrażania zgody lub uzyskiwania opinii.

Reasumując rozważania na temat sytuacji prawnej sekt w polskim systemie prawnym należy stwierdzić, że sekty stanowią wyzwanie dla polskiego systemu prawnego. Wyrazem dostrzeżenia problemu zagrożeń ze strony sekt było powołanie Międzyresortowego Zespołu do Spraw Nowych Ruchów Religijnych²².

Międzyresortowy Zespół do Spraw Nowych Ruchów Religijnych jest organem opiniodawczo-doradczym Prezesa Rady Ministrów, którego celem jest diagnoza i analiza istniejących zagrożeń ze strony niektórych nowych ruchów religijnych i ich wpływu na jednostkę, rodzinę i społeczeństwo, oraz wypracowanie metod skutecznego przeciwdziałania tym zagrożeniom i sposobów niwelowania skutków działalności destrukcyjnych sekt.

Zespół współpracuje z organizacjami pozarządowymi zajmującymi się pomocą ofiarom sekt i ich rodzinom, z wyspecjalizowanymi ośrodkami naukowymi oraz odpowiednikami w innych krajach oraz z Sekretariatem Episkopatu Polski Kościoła katolickiego i Polską Radą Ekumeniczną.

Przewodniczącym Zespołu jest podsekretarz stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji. W jego skład wchodzi przedstawiciele: Ministra Sprawiedliwości, Ministra Obrony Narodowej, Ministra Zdrowia, Ministra Edukacji Narodowej, Ministra Spraw Zagranicznych. W pracach Zespołu biorą udział również przedstawiciele: Komendy Głównej Policji oraz Pełnomocnika Rządu do Spraw Rodziny.

Specyfika zjawiska sekt powoduje, że organy państwa stojące na stra-

---

²¹ *Tamże.*

²² zarządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 25 sierpnia 1997 r. Nr 78, M.P. Nr 54, poz. 513.

ży przestrzegania prawa i konstytucyjnie zagwarantowanych wolności oraz praw człowieka i obywatela nie mogą oceniać prawdziwości czy słuszności głoszonych przekonań w tym także religijnych. Zadaniem organów państwa jest ochrona jednostek ludzkich przed naruszeniami porządku prawnego i wszelkimi formami patologii społecznych.

Oczywiście dotychczasowa analiza zjawiska sekt prowadzi do nieuniknionego wniosku, iż możliwe są skuteczniejsze działania organów państwa w zakresie przeciwdziałania zagrożeniom ze strony sekt, chociażby poprzez pełniejsze, skuteczniejsze i bardziej zdecydowane wykorzystywanie obecnych instrumentów prawnych i dostępnych środków prawnych (na przykład operacyjnych) do rozwiązania tego problemu, problemu który znajdują swoje odzwierciedlenie w poczuciu coraz większego zagrożenia odczuwanego ze strony polskiego społeczeństwa.

Wskazane byłoby również: wyposażenie organów państwa w nowe instrumenty ochrony prawnej przed sektami, rozwinięcie szerszej kampanii informacyjnej w szczególności wśród dzieci i młodzieży dotyczącej zagrożeń płynących ze strony sekt oraz zdecydowane zwalczanie wszelkich przejawów nielegalnej działalności sekt, na przykład poprzez działania kontrolne w zakresie przestrzegania przepisów podatkowych, celnych, oświatowych, meldunkowych oraz innych.

Dla rozwiązania jak i również ograniczenia zjawiska sekt konieczna jest także właściwa i ścisła koordynacja działań wszystkich organów publicznych, organizacji pozarządowych oraz podmiotów międzynarodowych i jednostek naukowo-badawczych. W przeciwnym przypadku w państwie demokratycznym opartym na respektowaniu praw człowieka, gdzie jest ograniczony zakres władztwa państwowego problem sekt będzie stale narastał.